

Notat om

Børnetalsmanden – en styrket indsats for børns rettigheder

Indledning

Børnerådet og en lang række organisationer på det børnefaglige felt mener, at der er brug for at styrke retstillingen for børn og unge i Danmark. På for mange områder er børns formelle rettigheder og indflydelse enten ikke-eksisterende, svagt beskrevet, eller i praksis ikke anvendelige.

Særligt når det gælder klageret og – adgang har disse forhold alvorlige konsekvenser for børn og unges retsstilling. Problemerne med de eksisterende tilbud er velkendte: Alt for mange går forgæves, fordi de ikke ved, hvor de skal henvende sig. Det Sociale Nævn, Ankestyrelsen, Statsforvaltningen og Folketingets Ombudsmand er reelt set ikke tilgængelige for børn og unge. Ombudsmanden behandlede blot fem sager fra klagere under 18 år i 2007. Kommunale rådgivningstilbud til børn og unge er i realiteten ofte familierådgivninger, og de markedsføres for ringe overfor børnene. Kommunalbestyrelserne, Klagenævnet for Vidtgående Specialundervisning og Ankenævnet for Uddannelsesstøtte er andre eksempler på instanser, der i praksis ikke fungerer som reelle klageadgange for børn og unge.

Der er samlet set tale om klageadgange, der entydigt henvender sig til voksne, og som i for ringe grad besidder de nødvendige kompetencer til at håndtere børn og unges henvendelser. For få børn og unge benytter disse muligheder. Børnene *har* rettigheder – men i praksis *får* de ikke ret. Resultatet er, at alt for mange sager havner på gulvet og først tages op, når det er for sent.

På nogle felter er børn og unges retsstilling særlig svag. Det gælder bl.a. på sundhedsområdet og på skoleområdet, hvor mekanismer til at sikre inddragelse og medbestemmelse i vid udstrækning er mangelfulde eller fraværende. Derfor har børn og unge i Danmark brug for en udvidet klageret samt bedre vejledning og bedre hjælp til at drage fordel af eksisterende muligheder.

For at løse disse problemer opfordrer Børnerådet og organisationerne til at der etableres en statslig, uafhængig ombudsmyndighed, som skal videreføre det nuværende Børneråds aktiviteter, men med et udvidet mandat. Institutionen skal udøve en aktiv fortalervirksomhed for alle børn og unge med henblik på at sikre og udvide børns rettigheder og deres adgang til at benytte sig af dem. Institutionen, der i dette notat har fået arbejdstitlen 'Børnetalsmanden', skal via finansloven sikres tilstrækkelige ressourcer til at løse disse opgaver forsvarligt.

Børnetalsmanden – en aktiv fortaler for børns rettigheder

Med udgangspunkt i FN's Børnekonvention skal Børnetalsmanden fremme børn og unges interesser i samfundet med særligt fokus på børns rettigheder og deres mulighed for reelt at drage fordel af dem. På baggrund af aktiv involvering og dialog med børn og unge, skal Børnetalsmanden sikre, at børns perspektiv har en fremtrædende rolle i samfundsdebatten.

Børnetalsmanden skal være et identifikationspunkt for alle børn og unge, uanset religiøse, etniske eller andre forhold, og med særligt fokus på udsatte børn og børn med særlige behov

Hjælp og vejledning om rettigheder og klageadgang

Det skal være nemmere for børn og unge at få vejledning om, hvor og hvordan man klager. Derfor skal Børnetalsmanden være et synligt og let tilgængeligt tilbud for alle børn og unge, ikke mindst børn og unge med særlige behov. Tilbuddet skal fungere som en rådgivning om klageret og -adgang, og som en retshjælp i konkrete sager, hvor børn oplever, at deres rettigheder bliver krænket eller truet.

Gennem samarbejder med andre rådgivningstilbud, fx de kommunale åbne og anonyme børne- og ungerådgivninger og Børnetelefonen, skal Børnetalsmanden bidrage til, at børn og unge har adgang til direkte og lokal rådgivning, hvor tilgængelighed i bred forstand tænkes aktivt ind i tilrettelæggelsen af tilbuddene.

Adgang til at vurdere enkeltsager på eget initiativ og efter henvendelse

Børnetalsmanden skal have indsigtsret over for alle myndigheder, der træffer beslutninger, som angår børn og unge. Børnetalsmanden kan handle af egen drift eller efter henvendelse fra børn og unge, hvis han/hun finder grundlag herfor. Børnetalsmanden skal have adgang til de relevante sagsakter og skal jf. institutionens myndighedsbeføjelser kunne pålægge andre myndigheder at svare på henvendelser og forespørgsler.

Børnetalsmanden skal på denne baggrund kunne vælge at videreformidle sager til de relevante klageinstanser eller at udtale sig om konkrete afgørelses overensstemmelse med lovgivningen samt om lovgivningens og forvaltningspraksis' overensstemmelse med Børnekonventionen. Børnetalsmanden afgør selv, hvem udtalelsens skal rettes til.

Børnetalsmandens udtalelser skal ikke være juridisk bindende, dvs. de har ikke karakter af afgørelser, men er derimod vejledende overfor myndigheder, der træffer afgørelser efter lovens almindelige regler.

Besøgs- og indsigtsret overfor myndigheder og sociale institutioner

Institutioner for børn og unge er i dag underlagt forskelle typer af tilsyn. Det gælder fx bosteder og andre institutioner for børn og unge. Men det er velkendt, at der er problemer med visse af disse tilsyn; de udføres uregelmæssigt, vilkårligt og for sjældent. De børn, som tilsynet drejer sig om, bliver ofte ikke hørt eller på anden måde inddraget i

tilsynet. Hertil kommer, at der i forhold til de generelle tilsyn ingen klageadgang findes. Konsekvensen er, at børneperspektivet ofte har trange kår i tilrettelæggelsen af institutionernes hverdag, og forholdene truer børns ret til at blive inddraget i almindelighed.

Derfor skal Børnetalsmanden have fri adgang til offentlige og private sociale institutioner for børn og unge. Denne besøgsret skal desuden gælde i hjem, hvor børn med funktionsnedsættelser får tilbud i hjemmet, herunder træning. Børnetalsmanden skal fokusere på børnenes perspektiv og sikre, at børn og unges holdninger inddrages og anerkendes i institutionernes drift. Institutionerne skal uden hindring af tavshedspligten kunne pålægges at videregive de oplysninger, som Børnetalsmanden efter egen vurdering mener, er relevante i forbindelse med besøgene.

På samme måde skal Børnetalsmanden have indsigtsret over for alle myndigheder, der træffer afgørelser, der har relevans for børn og unge. Via aktindsigt skal Børnetalsmanden have mulighed for at vurdere og afgive udtalelse om afgørelser, forvaltningsgange og politikker med udgangspunkt i FN's Børnekonvention og gældende lovgivning i øvrigt. Denne indsigtsret skal bidrage til at sikre hensynet til børneperspektivet i myndighedernes forvaltningspraksis samt udvikling og implementering af politikker, som vedrører børn og unge, fx mobbepolitikker, trafikplanlægning, kulturliv mv.

På daginstitution- og skoleområdet gælder særlige forhold, men der er også her uløste problemer med hensyn til medbestemmelse og klageadgang.

Alle børn og unges rettigheder – en videreførelse af Børnerådet

Børns vilkår i Danmark skal fortsat overvåges kritisk og konstruktivt. Lovgivning, administration og samfundsudviklingen generelt skal debatteres og korrigeres, hvis der er tegn på uhensigtsmæssige indvirkninger på børns udviklingsmuligheder. På en lang række områder er der klart og tydeligt behov for at følge og synliggøre udviklingen i børns opvækstvilkår, og fortsat påpege forhold i lovgivning og administrativ praksis, hvor børns behov og rettigheder ikke i tilstrækkelig grad tilgodeses eller direkte tilsidesættes.

Børnetalsmanden skal derfor i fuldt omfang videreføre det mandat, der er givet Børnerådet med de udvidede beføjelser, der er beskrevet ovenfor. Institutionen skal således arbejde bredt for at sikre gode levevilkår for alle børn og unge i Danmark, og den skal beskæftige sig med alle sider af børns liv: Skole-, kultur- og fritidsliv, sociale og sundhedsmæssige forhold, børn med særlige behov, børns retsstilling m.v.

Børnetalsmanden skal have rettighedsperspektivet som sit væsentligste fokus. Således skal institutionen i sit arbejde tage udgangspunkt i bestemmelserne og intentionerne i FN's Konvention om Barnets Rettigheder.

I sit virke skal institutionen lægge vægt på at etablere konstruktive samarbejder med myndigheder, institutioner, og andre offentlige og private instanser, der beskæftiger sig med børn og unge – fx ved at bidrage til videndeling og kompetenceudvikling.

Organisering

Med etableringen af en ny institution er følgende forhold af afgørende betydning:

- Institutionen skal være en statslig, politisk uafhængig myndighedsinstitution forankret direkte under Folketinget
- Institutionen skal etableres ved lov.
- Via en finanslovsbevilling skal institutionen tilføres de fornødne ressourcer til at varetage de beskrevne opgaver. Det vurderes, at institutionen skal bemannes med 13,5 årsværk – svarende til den norske børneombudsinstitution, der udfører de tilsvarende opgaver.
- Institutionen skal ledes af en person, der ansættes på fuld tid efter stillingsopslag og på åremål, sådan som det er tilfældet i de nordiske børneombudsinstitutioner. Denne person skal have særlig viden om børns og unges forhold og skal have forudsætninger for at skabe kontakt til børn og unge på tværs af sociale, kulturelle, religiøse og andre skel.
- Den endelig institutionsform bør tilrettelægges hurtigst muligt af et udvalg med repræsentanter fra Velfærdsministeriet, NGO-miljøet, de relevante faglige organisationer, Folketingets Ombudsmand, Ankestyrelsen og Børnerådet.
- Institutionen kan etableres som en forsøgsordning, der skal evalueres efter tre år.

----- 0 -----